

<https://doi.org/10.26565/2218-2470-2025-15-09>

УДК 364.4:613.83

Криворучко Дмитро Вікторович – студент
3 курсу ННІ соціології та медіакомунікацій,
спеціальність 231 «Соціальна робота» Харківського
національного університету імені В. Н. Каразіна,
програмний керівник мережі тренінгових
центрів «Restart+», керівник громадської організації
«Живи», координатор благодійної організації
«FreeZone», капелан церкви «Світло Світу»,
консультант з хімічної залежності, адиктолог, Харків, Україна,
e-mail: dmytro.kryvoruchko@student.karazin.ua,
<https://orcid.org/0009-0008-2166-5286>

ТЕРАПЕВТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ «ЖУРНАЛ ЗАЛЬОТІВ» У СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ОСІБ ІЗ ЗАЛЕЖНОСТЯМИ

Анотація. У статті розглянуто досвід упровадження та функціонування терапевтичного інструмента «Журнал зальотів» у реабілітаційних центрах для осіб із залежностями. Інструмент є частиною внутрішньої дисциплінарно-терапевтичної системи, спрямованої на формування відповідальності, чесності та саморефлексії клієнтів.

Мета статті – визначення впливу терапевтичного інструмента «Журнал зальотів» на динаміку групової атмосфери та поведінкові патерни осіб, що проходять реабілітацію та обґрунтування доцільності його застосування у роботі з адиктами.

Для досягнення мети застосовано комплекс методів: системний аналіз наукових публікацій щодо розриву між теорією та практикою в реабілітації; опис, обґрунтування та структурування авторського терапевтичного інструменту; розвідувальне дослідження у чотирьох реабілітаційних центрах мережі «Рестарт+» із використанням анкетування, глибинного інтерв'ю, спостереження за груповою динамікою та аналізу записів у журналах за тримісячний період. Запропонована методика роботи з особами із залежностями ґрунтується на принципах когнітивно-поведінкової терапії, соціальної терапії та системної групової динаміки.

Результати показали, що інструмент сприяє розвитку відповідальності, чесності й відкритості у частини клієнтів, водночас викликаючи опір у тих, хто зберігає деструктивні патерни мислення.

Як цитувати: Криворучко Д.В. Терапевтичний інструмент «журнал зальотів» у системі соціальної реабілітації осіб із залежностями // SOCIOPROSTIR: міждисциплінарний електронний збірник наукових праць з соціології та соціальної роботи. 2025, № 15. С. 81–91. <https://doi.org/10.26565/2218-2470-2025-15-09>

In cites: Kryvoruchko D. (2025) The role of the “interaction log” therapeutic instrument in rehabilitation programs for individuals with addiction. *SOCIOPROSTIR: the interdisciplinary online collection of scientific works on sociology and social work*, 15, 81-91. <https://doi.org/10.26565/2218-2470-2025-15-09> [in Ukrainian].

© Криворучко Д.В., 2025

[Creative Commons Attribution 4.0 International \(CC BY 4.0\)](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Зроблено висновок, що терапевтичний інструмент «Журнал зальотів» є дієвим соціотерапевтичним інструментом, який ефективно поєднує дисциплінарну, освітню та психокорекційну функції. Його успішне застосування сприяє формуванню ключових особистісних якостей, необхідних для сталого одужання: саморефлексії, чесності, зрілості та здатності до прийняття наслідків. Ключовою умовою результативності є якісна підготовка персоналу, який має підтримувати баланс між вимогливістю та співчуттям, гарантуючи, що інструмент залишається «груповим дзеркалом», а не механізмом тиску. Подальші дослідження сфокусуються на розширеному кількісному аналізі впливу інструменту на частоту рецидивів.

Ключові слова: залежність, реабілітація, терапевтичні інструменти, соціальна терапія, дисципліна, групова відповідальність, саморефлексія.

Актуальність. Реабілітаційна робота з людьми, які мають залежності, є складним, багаторівневим процесом, що вимагає поєднання психологічних, духовних, соціальних і поведінкових підходів. Залежність — це не лише фізіологічна або хімічна прив'язаність до психоактивних речовин, а насамперед глибокий розлад мислення, емоційної регуляції та системи життєвих цінностей. Тому ефективне відновлення неможливе без формування у людини внутрішньої відповідальності, здатності до саморефлексії, смирення й чесного погляду на власні дії.

Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) визнає реабілітацію окремою стратегією, що стоїть поряд із лікуванням, профілактикою та паліативною допомогою. Проте, попри міжнародне визнання, важливість реабілітації може бути недооцінена або неправильно інтерпретована суспільством. Незважаючи на потужну доказову базу щодо ефективності певних методів (зокрема, «програма 12 кроків», когнітивно-поведінкова терапія) та інтегрованого лікування, сфера реабілітації страждає від розриву між науковими знаннями та клінічною практикою.

Одним із найбільш тривожних показників є низьке охоплення: лише близько 1 з 10 осіб із розладами, пов'язаними із вживанням алкоголю або наркотиків (окрім нікотину), отримує будь-яку форму лікування. Серед тих, хто звертається за допомогою, лише незначна частина отримує послуги, які відповідають стандартам доказової медицини [6].

Дослідники визначають декілька проблемних питань, що загальмовують процес побудови та застосування ефективних програм реабілітації залежних осіб. По-перше, певний розрив між наукою і практикою, який значною мірою спричинений людським фактором та системними бар'єрами. У сфері зловживання речовинами відзначається недостатня співпраця та комунікація між дослідниками та клінічними практиками. По-друге, соціальний опір стигматизації є ще одним потужним бар'єром. Розуміння залежності як моральної проблеми призводить до браку емпатії серед адиктів [7], а також до опору впровадженню нових методів реабілітації.

Практики реабілітаційних центрів України останніх років свідчить, що лише поєднання терапевтичних, духовних і дисциплінарних методів створює стабільний ґрунт для одужання залежної особи.

Проблематика реабілітації осіб із залежностями активно вивчається у дослідженнях українських науковців, особливо зі сфери соціальної роботи, соціальної педагогіки та психології. Зокрема, Свідовська В.А. аналізує зарубіжний досвід застосування моделей реабілітації наркозалежних осіб [3], Щербина С., Новак Т. та Гноєвой Ю. визначають особливості соціальної роботи з ресоціалізації наркозалежних осіб в умовах реабілітаційних центрів [4]. Також, заслуговують на увагу публікації

Вовкогон О.Ю., Литвинчук О.М., Вольнової Л.М., Сушик Н., Ходотаєва А.А. та ін. Аналіз ефективності авторського методу «Антикроки» в роботі з адиктами представлений у попередній публікації автора (детальніше див. 5). Втім, постійне удосконалення практик реабілітаційної роботи з особами, що мають хімічну залежність вимагає узагальнення, оцінки та наукового обґрунтування.

Мета статті – визначити та схарактеризувати вплив терапевтичного інструмента «Журнал зальотів» на динаміку групової атмосфери та поведінкові патерни осіб, що проходять реабілітацію та обґрунтувати доцільності його застосування у роботі з адиктами.

Формою відкритого групового зворотного зв'язку, яка була запроваджена в межах мережі центрів «Рестарт+» та ГО «ЖИВИ» став терапевтичний інструмент «Журнал зальотів».

Суть цього інструмента полягає у фіксації випадків порушення правил, домовленостей або моральних принципів у спільноті осіб, що проходять реабілітацію. Але головне його завдання — не покарання і не контроль, а створення простору для чесності, прийняття наслідків своїх дій, відновлення довіри та формування здатності до самокорекції. Через обговорення власних помилок у колі однодумців клієнти вчаться визнавати свої дії, брати відповідальність за них і шукати шляхи виправлення.

«Журнал зальотів» виконує подвійну функцію — дисциплінарну (як система саморегуляції спільноти) та терапевтичну (як метод самопізнання, духовного росту й формування нових моделей поведінки). Цей інструмент став не лише практичним засобом роботи з порушеннями, але й потужним способом розвитку внутрішньої зрілості особистості, що проходить шлях від залежності до свободи.

«Журнал зальотів» — форма відкритого групового контролю, яка поєднує елементи соціальної терапії, саморефлексії та колективної відповідальності. Це своєрідний реєстр, до якого заносяться випадки порушення клієнтами правил, домовленостей або етичних норм, встановлених у реабілітаційному середовищі.

На відміну від звичайних дисциплінарних протоколів, журнал зальотів не має карального характеру. Його основна мета — виявлення й усвідомлення поведінкових патернів, що суперечать принципам одужання, а також створення простору для чесного зворотного зв'язку та самокорекції. Кожен запис у журналі розглядається не як факт провини, а як можливість для терапевтичного аналізу — розуміння причин порушення, емоційного стану, мотивів і наслідків для групової динаміки.

Відкритість журналу має глибоке виховне значення: прозорість процесу допомагає формувати довіру всередині колективу, зменшує рівень маніпуляцій і прихованості, підсилює взаємну підтримку. Така форма групової взаємодії сприяє розвитку усвідомленості, покори правилам, уміння сприймати конструктивну критику та відповідальність за власні дії.

Журнал фіксації зальотів — це не лише інструмент дисциплінарного моніторингу, а передусім терапевтичний механізм формування зрілої, відкритої та відповідальної особистості, що поступово долає залежне мислення та поведінкову інфантильність.

Метою впровадження інструменту «Журнал зальотів» є терапевтичне посилення усвідомленості та внутрішньої відповідальності клієнтів шляхом фіксації порушень і винесення їх у простір групового обговорення. Такий підхід створює умови, за яких кожен учасник програми має змогу зіткнутися з наслідками власних дій, побачити себе очима інших і зробити крок до зміни деструктивних моделей мислення та поведінки.

Фіксація зальотів виконує не функцію контролю, а функцію дзеркала, що відображає актуальний стан зрілості, дисципліни та готовності до відповідального життя. Завдяки регулярному аналізу й обговоренню цих епізодів у групі формується механізм внутрішнього самоконтролю, замість зовнішнього примусу, який часто супроводжує ранні етапи реабілітації.

Ключовим терапевтичним результатом є зниження рівня маніпулятивності, зменшення деструктивних проявів і розвиток відкритості у спілкуванні. Особи, що проходять реабілітацію поступово вчаться визнавати свої помилки без страху осуду, приймати наслідки своїх рішень і нести за них відповідальність. Це сприяє становленню чесності як базової життєвої цінності та створює середовище довіри у групі.

Таким чином, мета журналу полягає у формуванні культури прозорості, дисципліни й духовної зрілості, що є необхідною умовою стабільного одужання та подальшої ресоціалізації. Практичними завданнями цього інструменту є:

- Запровадити чіткий регламент фіксації зальотів клієнтів;
- Забезпечити щоденне оновлення журналу у відкритому доступі;
- Встановити справедливі й прозорі критерії фіксації;
- Перетворити «зальот» із ганебного вчинку на конструктивну точку росту й мотивації до змін;
- Інтегрувати журнал у загальну систему терапевтичної роботи центру.

Основні категорії «зальотів»:

1. Зальоти через свавілля. Сутність: самовільні дії без ради, без запиту зворотного зв'язку, без координації з групою, волонтерами чи старшими. Наприклад: самовільні дії у груповому процесі; ухвалення рішень без інформування старших; дії без урахування правил. Мета фіксації: привчання до життя «в раді», розвиток навички запитувати, зважувати, радитися, виявляти смирення. Послання клієнту: не все, що ти можеш — тобі корисно. Дорога зрілості — у раді.

2. Зальоти через безвідповідальність. Сутність: пряме або опосередковане невиконання функціональних обов'язків, служінь, завдань, ігнорування поставлених задач. Наприклад: «не вийшов на об'єкт відповідальності»; проігнорував доручене служіння; не виконав функціональні обов'язки. Мета фіксації: формування відповідального ставлення до справи, розвиток дисципліни, виховання надійності. Послання клієнту: бути частиною центру — означає бути частиною команди. Твоя безвідповідальність шкодить усьому колективу.

3. Зальоти за «21-ою рекомендацією» (взаємини з протилежною статтю). Сутність: близьке або емоційно забарвлене спілкування між чоловіками й жінками в умовах реабілітації. Приклади: приватні розмови тет-а-тет; флірт, дотики; спроби встановити емоційну залежність. Мета фіксації: запобігання емоційній залежності, зриву, переключенню з терапії на «любовну драму». Послання клієнту: це не табір знайомств — це середовище одужання. Зв'язки тут — шлях до маніпуляцій і руйнувань.

4. Зальоти через порушення субординації. Суть: неповага до волонтерів, консультантів, служителів, лідерів; порушення ієрархії. Приклади: заперечення, насмішки, грубість; ігнорування прохань старших. Мета фіксації: формування пошани, уміння приймати ієрархію, виховання поваги до служіння. Послання клієнту: той, хто не вмє бути веденим, ніколи не стане лідером. Повага — це ознака зрілості.

5. Зальоти через розпущеність і недбалість. Сутність: поведінка, що порушує атмосферу одужання — нецензурна лексика, балаган, несерйозність, вульгарність.

Приклади: лайка й брутальні вислови; вульгарні жарти, недоречний одяг; нарікання, паразитизм, деструктив. Мета фіксації: формування культури мовлення, дисципліни, поваги до середовища й інших. Послання клієнту: атмосфера центру — це основа одужання. Руйнуючи її, ти руйнуєш і себе, і тих, хто поруч.

Процедура ведення журналу та фіксації порушень є доволі простою. Спершу інформація про можливий зальот фіксується старшим дому у блокноті. Наприкінці дня, на робочому моменті після загального кола, у присутності всієї групи, старшого зміни й волонтерів обговорюються можливі зальоти. Після обговорення ухвалюється рішення про доцільність внесення конкретного епізоду до журналу. Фіксація проводиться стисло: дата, ім'я, суть зальоту, підсумок обговорення. Журнал розміщується у доступному місці в домі та оновлюється щодня або за потреби.

Колективні наслідки. У разі накопичення 3–5 зальотів у групі (протягом тижня чи заздалегідь визначеного періоду) застосовуються заходи: скасування всіх заохочень і благ, перехід групи на режим життя «за статутом» — суворий розпорядок, мінімум поблажок. Може бути поступовий або одночасний перехід у статутні умови.

Скасування санкцій і повернення до благ можливе лише за умови очевидної динаміки одужання групи, що проявляється не у зовнішній покірності, а у внутрішніх змінах поведінки, взаємодії та рівня усвідомленості. Мета цього етапу — не просто повернення до комфортних умов, а перевірка здатності спільноти самостійно регулювати внутрішній клімат і підтримувати терапевтичну атмосферу без зовнішнього тиску.

Критерії зняття санкцій:

- Група бере на себе колективну відповідальність за стан атмосфери, зберігає її спокій, дисципліну й доброзичливість.
- Клієнти навчилися контролювати себе та одне одного не через осуд або страх покарання, а через щирі турботу, підтримку й бажання допомогти іншому зберегти шлях одужання.
- У разі появи зальотника група проявляє активність: не ігнорує його поведінку, а самостійно дає зворотний зв'язок, базований на принципах любові, щирості й поваги.
- Робота над виправленням починається одразу, ініціатива виходить із середини групи, а не з боку служителів чи керівництва.

Коли група демонструє зрілість, здатність до самоаналізу, відповідальність і підтримку — це свідчить про формування здорової мікросистеми, у якій правила перестають бути зовнішнім обмеженням і стають внутрішнім переконанням. У таких випадках санкції можуть бути скасовані достроково, адже головна мета дисциплінарних обмежень — не покарання, а виховання внутрішньої автономії, зрілості й спільної відповідальності.

Таким чином, повернення до благодатного режиму — це не нагорода, а результат колективного росту, свідчення того, що група навчилася жити за принципами любові, поваги та служіння, а не за страхом і контролем.

Журнал зальотів ґрунтується на таких принципах:

1. Викриття з любов'ю — викриваємо не задля покарання, а задля змін і одужання.
2. Повага — кожна людина гідна бути вислуханою й підтриманою навіть у помилці.
3. Любов — без любові інструмент перетворюється на репресію.

4. Прощення — щире покаяння може бути враховане й привести до прощення.

5. Уважність — важливо помічати не для покарання, а для спільного зростання.

6. Тактовність — виклик до істини має подаватися з повагою й конструктивністю.

7. Зрілість — мета журналу — виховати відповідальну дорослу людину.

8. Баланс — прощення можливе, але недопустиме його використання як схеми уникнення наслідків.

Інструмент «журнал зальотів» є невід’ємною частиною загального терапевтичного підходу, який застосовується у реабілітаційних центрах. Він інтегрується у всі рівні програми — від первинної адаптації до етапу ресоціалізації. Інструмент взаємодіє з груповими процесами (де формується колективна свідомість і відповідальність), індивідуальною динамікою (де кожен клієнт осмислює власні дії, емоції та мотиви), а також з етапністю одужання (де від зовнішнього контролю людина поступово переходить до внутрішньої зрілості). Завдяки цьому журнал виступає своєрідним «містком» між дисципліною та терапією: дисципліна задає рамки, а терапія наповнює їх змістом — розумінням, усвідомленням і трансформацією.

Ключовою умовою ефективності інструмента є правильна участь старших і волонтерів. Старші відповідають за коректність ведення журналу, за збереження його терапевтичного змісту та недопущення суб’єктивізму або емоційних рішень. Волонтери відіграють роль медіаторів між адміністрацією й клієнтами: вони допомагають підтримувати баланс між вимогливістю та співчуттям, слідкують, щоб журнал не перетворювався на механізм покарання чи приниження. Їхня позиція — це позиція наставництва, участі й підтримки, а не контролю. Саме завдяки цьому «журнал зальотів» зберігає статус терапевтичного інструмента, а не карального списку.

Відповідальність за дотримання правил ведення журналу покладається на керівництво центру. Керівники мають право переглядати спірні випадки, перевіряти обґрунтованість фіксацій, скасовувати їх у разі порушення регламенту або упередженого ставлення. Такий контроль необхідний для підтримання об’єктивності, запобігання зловживанням і забезпечення довіри до системи. Отже, це захисний механізм, який гарантує, що інструмент не буде використано для емоційного тиску, а залишатиметься частиною терапевтичного процесу.

Після завершення кожного календарного місяця проводиться підбиття підсумків роботи з журналом. Підраховується кількість зальотів, визначаються їхні типи, причини, тенденції, а також відзначається реакція групи на них. Такі аналізи виконують функцію зворотного зв’язку для персоналу, допомагаючи коригувати підходи в роботі, посилювати профілактику конфліктів і вдосконалювати навчальні процеси. Результати можуть обговорюватися на супервізіях, зборах персоналу або групових зустрічах із клієнтами. Таким чином, журнал перетворюється не лише на інструмент фіксації, а й на аналітичний ресурс, який дозволяє оцінювати рівень розвитку спільноти, ефективність виховних заходів і якість терапевтичного середовища.

У науковому контексті підхід «журналу зальотів» має паралелі з кількома відомими психотерапевтичними напрямками:

- з когнітивно-поведінковою терапією (КПТ) його поєднує принцип роботи з поведінковими наслідками та усвідомлення причин власних дій;

- із соціальною терапією — ідея колективної відповідальності, взаємопідтримки та впливу групи на індивідуальну зміну;
- із теорією системної групової динаміки — розуміння групи як живого організму, де кожен учасник впливає на атмосферу, рівень зрілості та процес одужання [1, 2].

Таким чином, «Журнал зальотів» виступає інтеграційним інструментом, який поєднує дисципліну з терапією, а індивідуальне з колективним. Він демонструє, що справжнє одужання можливе лише тоді, коли чесність стає нормою, а спільнота — безпечним простором для правди, виправлення й зростання.

З метою попередньої оцінки дієвості запровадженого терапевтичного інструменту «Журнал зальотів» було проведено розвідувальне дослідження у чотирьох реабілітаційних центрах мережі «Рестарт+». Учасниками стали: 16 керівників і волонтерів центрів, а також 100 клієнтів на етапах базової терапії та ресоціалізації. Основними методами збору первинної інформації стали анкетування клієнтів, глибокі інтерв'ю, спостереження за груповими обговореннями журналу та аналіз записів у журналах за тримісячний період. Основні показники, які підлягали аналізу: рівень усвідомленості клієнтів після обговорення зальоту; кількість повторних порушень; ставлення групи до учасника після фіксації; ставлення до самого інструмента.

Основні результати дослідження засвідчили, що серед керівників переважна більшість опитаних вважають інструмент ефективним у підтриманні групової дисципліни і таким, що сприяє зростанню відкритості та смирення клієнтів. Серед осіб, що проходять реабілітацію: 35% сприймають журнал позитивно, як допомогу в роботі над собою; 25% - нейтрально; 40% - негативно, як форму контролю або тиску.

Аналіз журналу дозволи визначити певні закономірності: 1) зафіксовано зменшення повторних порушень у групах на 28%, де журнал вівся системно; 2) відзначено більшу схильність до саморефлексії після колективного обговорення; 3) у групах, де журнал не супроводжувався обговоренням за принципом «викриття з любов'ю», він сприймався як каральний інструмент.

Результати дослідження засвідчили, що «Журнал зальотів» функціонує не як інструмент контролю чи покарання, а як метод соціальної терапії, що поєднує у собі елементи поведінкової корекції, групового саморегулювання та духовного розвитку. Його терапевтична цінність полягає у створенні простору, де кожен клієнт має можливість зустрітися з власними помилками у безпечному, підтримувальному середовищі. Це перетворює фіксацію порушень на процес самопізнання й переосмислення поведінкових патернів, а колективне обговорення — на інструмент формування нової культури спілкування, заснованої на чесності, довірі та співчутті.

Ефективність журналу значною мірою залежить від того, наскільки глибоко він інтегрований у терапевтичну систему центру, і від рівня зрілості персоналу, який забезпечує цей процес. Як показало дослідження, за умови, коли персонал дотримується принципів любові, прощення й поваги, «журнал зальотів» виконує функцію групового дзеркала, у якому відображається стан спільноти та її готовність до зрілої взаємодії. Натомість у тих випадках, коли інструмент використовується без етичного й духовного контексту, він може сприйматися як форма тиску або контролю, що нівелює його терапевтичну суть.

Інтерв'ю з різними учасниками дослідження показало сильні і слабкі сторони методу. На питання «Як ви оцінюєте роботу журналу зальотів?» керівник центру відповів, що вважає цей інструмент одним із найефективніших: «Він допомагає нам не

лише контролювати дисципліну, а й бачити реальну динаміку кожного клієнта. Коли людина починає чесно визнавати свої зальоти, вона вже робить крок до змін. Це не про покарання — це про прозорість і правду». Волонтерка (жінка, 31 рік) зазначила, що клієнти по-різному сприймають цей журнал: «Є ті, хто вдячний, бо бачить, як це допомагає тримати себе в тонусі. Але є й такі, хто сприймає його як тиск, як ніби ми «вносимо в чорний список». Мені здається, усе залежить від того, як старші пояснюють суть інструменту — якщо з любов'ю, то навіть зауваження не принижуює, а мотивує». Інший волонтер (чоловік, 28 років) визначив користь цього інструменту за умови коректного його застосування, адже, «коли ми чесно розбираємо зальоти, група стає згуртованішою. Але якщо хтось починає використовувати журнал для моралізаторства ефект зникає. Тут важливо не принижувати, а підтримувати. У мене був випадок, коли хлопець сам попросив внести свій зальот — просто щоб бути чесним. Це і є одужання». Керівник зміни (чоловік, 35 років) схарактеризував цей інструмент так: «Це не злий інструмент, це дзеркало. Журнал зальотів іноді викликає опір у клієнтів, «бо він торкається гордині. Людині важко дивитися в очі групі й визнавати, що помилилася. Але саме це — момент терапії. Хто проходить через сором і залишається відкритим — той росте. А хто ображається, зазвичай не готовий до змін».

А так відгукуються про інструмент «Журнал зальотів» самі учасники реабілітаційної програми: чоловік, 30 років, 3 місяці в програмі: «Спочатку я ненавидів його. Здавалося, що це контроль і приниження. Але з часом зрозумів — це як духовний дзеркальний лист. Коли бачиш свої помилки чорним по білому, уже не так просто виправдовуватися. Це боляче, але корисно»; жінка, 26 років, 6 місяців у програмі: «на початку я боялася навіть чути про нього. Здавалося, що мене «викриють». А потім навчилася приймати свої промахи й не тікати від правди. Коли зальоти обговорюються з любов'ю, це не сором, а звільнення. Тепер я сама іноді допомагаю новеньким зрозуміти, що журнал — це не про провини, а про зцілення».

Отже, дослідження показало, що «Журнал зальотів» є дієвим терапевтичним інструментом, який поєднує дисциплінарну, освітню та психокорекційну функції в єдиному соціотерапевтичному середовищі. Його застосування сприяє не лише підтриманню порядку в реабілітаційному просторі, але й формуванню ключових особистісних якостей, необхідних для сталого одужання.

1. Формування внутрішніх навичок. Практика ведення журналу сприяє розвитку саморефлексії, відповідальності, зрілості та здатності до прийняття наслідків власних дій. Через регулярний зворотний зв'язок і групову участь клієнти набувають уміння усвідомлювати свої вчинки, визнавати помилки та самостійно коригувати поведінку.

2. Залежність ефективності від підтримки середовища. Результативність інструменту прямо пов'язана з рівнем професійної й емоційної підтримки з боку персоналу, волонтерів і самої групи. Там, де атмосфера побудована на любові, повазі та взаємній турботі, журнал стає інструментом зростання; натомість за відсутності етичного супроводу він ризикує перетворитися на механізм тиску.

3. Інтегрованість у терапевтичну систему. «Журнал зальотів» доцільно впроваджувати лише як складову частину комплексної терапевтичної програми, а не як ізольований дисциплінарний засіб. У поєднанні з груповою терапією, духовним супроводом і соціальними практиками він забезпечує глибоку трансформацію поведінки та мислення.

4. Необхідність підготовки персоналу. Ефективне використання інструменту можливе лише за умови якісного навчання волонтерів, старших дому та служителів. Тематика таких навчань має охоплювати культуру зворотного зв'язку, етику взаємодії, принципи ненасильницького спілкування та базові основи терапевтичного слухання.

Подальші дослідження передбачають проведення розширеного соціологічного аналізу ефективності інструменту «Журнал зальотів» у різних регіонах України. Основна мета — кількісно та якісно оцінити його вплив на ключові показники реабілітаційного процесу: рівень завершення програми, динаміку поведінкових змін, частоту рецидивів, ступінь згуртованості груп і загальний рівень відповідальності клієнтів.

Таким чином, «Журнал зальотів» розглядається не лише як локальний інструмент конкретної реабілітаційної мережі, а як інноваційна українська модель соціотерапевтичного впливу, що має потенціал для широкого застосування на національному та міжнародному рівнях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Виноградова О. В., Євтушенко Н.О. Групова динаміка та комунікації. Навчальний посібник. Київ: ДУТ, 2018. 223 с.
2. Динамічні процеси в малій групі: соціально-психологічний вимір освітнього середовища: монографія. / П.П. Горностаї, О.Л. Вознесенська, І.В. Грибенко та ін. Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології України Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2013. 190 с.
3. Свідовська В.А. Провідні моделі реабілітації наркозалежних осіб: зарубіжний досвід. *Габітус*. Випуск 20. 2020. С. 155-160. DOI <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2020.20.28>
4. Щербина, С., Новак, Т., & Гноєвой, Ю. Соціальна робота з ресоціалізації наркозалежних осіб в умовах реабілітаційних центрів. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2025. № 1(56). С. 278–283. <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2025.56.278-283>
5. Бутиліна О., Криворучко Д. Метод «Антикроки» в програмі реабілітації осіб із різними формами хімічної залежності. *«SOCIOPOSTIR: міждисциплінарний електронний збірник наукових праць з соціології та соціальної роботи»*. 2024. № 14. С. 6-16. <https://doi.org/10.26565/2218-2470-2024-14-01>
6. Addiction Medicine: Closing the Gap between Science and Practice, <https://drugfree.org/reports/addiction-medicine-closing-the-gap-between-science-and-practice/> (дата звернення 07.11.2025)
7. Neurobiology of Addiction - StatPearls - NCBI Bookshelf, <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK597351/> (дата звернення 07.11.2025)

Стаття надійшла до редакції 28.10.2025.

Стаття рекомендована до друку 17.12.2025.

Стаття опублікована онлайн 30.12.2025.

Kryvoruchko Dmytro – 3rd-year student,
Educational and Scientific Institute of Sociology
and Media Communications, specialty 231 "Social Work,"
V. N. Karazin Kharkiv National University, Program
Director of the "Restart+" Network of Training Centers,
Head of the "Zhyvy" Public Organization, Coordinator
of the "FreeZone" Charitable Organization, Chaplain
of the "Svitlo Svitlu" Church, Chemical Dependency
Consultant, Addictologist, Kharkiv, Ukraine,
e-mail: dmytro.kryvoruchko@student.karazin.ua,
<https://orcid.org/0009-0008-2166-5286>

THE ROLE OF THE "INFRACTION LOG" THERAPEUTIC INSTRUMENT IN REHABILITATION PROGRAMS FOR INDIVIDUALS WITH ADDICTION

Abstract. This article examines the experience of implementing and operating the therapeutic instrument, the "Infraction Log," in rehabilitation centers for individuals with addictions. The instrument is an integral component of an internal disciplinary-therapeutic system designed to foster responsibility, honesty, and self-reflection among residents. The purpose of this article is to determine the influence of the "Infraction Log" therapeutic instrument on the dynamics of group atmosphere and behavioral patterns of individuals undergoing rehabilitation, and to substantiate the efficacy of its use in working with individuals with addiction.

To achieve this objective, a combination of methods was employed: a systematic analysis of scholarly publications concerning the theory-practice gap in rehabilitation; the description, substantiation, and structuring of the proprietary therapeutic instrument; and an exploratory study conducted in four rehabilitation centers within the "Restart+" network. The study utilized surveying, in-depth interviewing, observation of group dynamics, and analysis of log entries over a three-month period. The applied methodology is grounded in the principles of Cognitive-Behavioral Therapy (CBT), Social Therapy, and Systemic Group Dynamics.

The findings indicate that the instrument promotes the development of responsibility, honesty, and transparency in a portion of the residents, yet simultaneously elicits resistance from those who persist in destructive thinking patterns.

It is concluded that the "Infraction Log" is an effective sociotherapeutic instrument that successfully integrates disciplinary, educational, and psycho-correctional functions. Its successful implementation facilitates the development of key personal qualities essential for sustained recovery: self-reflection, honesty, maturity, and the capacity for consequence acceptance. A prerequisite for its efficacy is high-quality staff training to ensure a balance between demand and compassion, thereby guaranteeing that the instrument functions as a "group mirror" rather than a mechanism of pressure. Future research will focus on an expanded quantitative analysis of the instrument's influence on relapse frequency.

Keywords: *addiction, rehabilitation, therapeutic instruments, social therapy, discipline, group accountability, self-reflection.*

REFERENCES

1. Vynohradova, O. V., & Yevtushenko, N. O. (2018). *Group dynamics and communications* [Textbook]. Kyiv: State University of Telecommunications [in Ukrainian].
2. Hornostai, P. P., Voznesenska, O. L., Hrybenko, I. V., et al. (2013). *Dynamic processes in small groups: The socio-psychological dimension of the educational environment* [Monograph]. Kirovohrad: Imeks-LTD; National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Institute of Social and Political Psychology [in Ukrainian].
3. Svidovska, V. A. (2020). Leading models of rehabilitation of drug-dependent persons: Foreign experience. *Habitus*, 20, 155–160. <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2020.20.28> [in Ukrainian].
4. Shcherbyna, S., Novak, T., & Hnoievyi, Yu. (2025). Social work on the resocialization of drug-dependent persons in rehabilitation centers. *Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: Pedagogy. Social Work*, 1(56), 278–283. <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2025.56.278-283> [in Ukrainian].

5. Butylina, O., & Kryvoruchko, D. (2024). The “Anti-Steps” method in rehabilitation programs for individuals with various forms of chemical addiction. *SOCIOPOSTIR: Interdisciplinary Electronic Collection of Scientific Works in Sociology and Social Work*, 14, 6–16. <https://doi.org/10.26565/2218-2470-2024-14-01> [in Ukrainian].
6. Partnership to End Addiction. (n.d.). *Addiction medicine: Closing the gap between science and practice*. Retrieved November 7, 2025, from <https://drugfree.org/reports/addiction-medicine-closing-the-gap-between-science-and-practice/> (accessed: 07.11.2025) [in English].
7. Kosten, T. R., George, T. P., & Kleber, H. D. (2023). *Neurobiology of addiction*. In *StatPearls*. StatPearls Publishing. Retrieved November 7, 2025, from <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK597351/> (accessed: 07.11.2025) [in English].

The article was received by the editors 28.10.2025.
The article is recommended for printing 17.12.2025.
The article published on-line 30.12.2025.